

Рекреаційна географія. Туризм

Тертычная Ю. В.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

ЭТНОЕКЗОГЕННИЙ ТУРИЗМ КАК НАПРАВЛЕНИЕ ЭТНИЧЕСКОГО ТУРИЗМА. ОСОБЕННОСТИ ЭТНОЕКЗОГЕННОГО ТУРИЗМА

В статье рассмотрены особенности этноэкзогенного туризма как направления этнического туризма, приведены примеры объектов этноэкзогенного туризма.

Ключевые слова: этноэкзогенный, этнический.

Tertychna Y.

Kyiv National University Shevchenko

ETNOEKZOHENNYU TOURISM AS A DIRECTION OF ETHNIC TOURISM. THE FEATURES OF ETNOEKZOHENNYU TOURISM

The article reviews the features of etnoekzohennyu tourism as the direction of ethnic tourism, shown the examples of objects of etnoekzohennyu tourism.

Key words: etnoekzohennyu, ethnic.

УДК 911.3:338.48

Ткачук Л.М., Сайчук В.С.

Національний авіаційний університет

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ

В статті охарактеризовано актуальний стан та тенденції розвитку українського туризму в умовах міжнародного військово-політичного конфлікту та соціально-економічної кризи, виявлені основні ризики та шанси для національного туристичного бізнесу.

Ключові слова: *геополітичний чинник, туризм, Україна, міжнародний військово-політичний конфлікт, соціально-економічна криза.*

Актуальність дослідження. Події, що відбуваються на території України, не тільки визначають майбутнє нашої держави, але є проявом процесу трансформації геополітичної архітектури Євразії й усього світу. Аналіз геополітичної та соціально-економічної ситуації в Україні, дозволив виділити актуальні тенденції розвитку національного туристичного ринку, виявити потенційні ризики та нові можливості для його суб'єктів.

Рекреаційна географія. Туризм

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Загострення міжнародних конфліктів, економічна і політична нестабільність, іманентні сучасному етапу цивілізаційного розвитку, все частіше розглядаються науковцями як важливі чинники, що визначають динаміку та географію туристичних потоків, впливають на ефективність туристичної діяльності й детермінують напрямки та інтенсивність внутрігалузевого перебігу капіталу. Зокрема, окреслена проблематика розглядається у роботах українських та іноземних вчених: Ігоря Вінніченка [1], Олександра Бейдика, Валентина Стафійчука, Майкла Холла [4], Даллена Тімоті [5], Девіда Дюваля [4]. Осмислення впливу, який європейська самоідентифікація українців здійснює на різні сфери життя нашої держави, зокрема, виявлення викликів та можливостей, які відкриваються перед вітчизняним туристичним сектором є важливим і актуальним завданням для наукового дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статі є аналіз особливостей нинішнього етапу розвитку туризму в Україні. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: охарактеризувати сучасну геополітичну ситуацію в Україні та світі; проаналізувати, як події, що відбуваються в Україні, позначаються на регіональній і світовій економічній динаміці; оцінити характер і силу впливу геополітичного чинника в туризмі; виявити актуальні тенденції розвитку туризму в Україні; розкрити наявні ризики та потенційні можливості для туристичного бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Революція гідності – ті зміни, що відбулися в нашому суспільстві на зламі 2013–2014 років – стала важливим кроком у бік самоідентифікації української нації, який дозволив подолати двовекторність у зовнішній політиці і наблизив нас до членства у «сім'ї вольній новій» – європейській. Впевненість у цивілізаційному виборі згодом підтвердилася обранням нового Президента України (яке відбувалося під акомпанемент російської артилерії, що обстрілювала цивільне населення на Донбасі, та загрозою повномасштабного військового вторгнення з боку «братської» країни) та підписанням Угоди про асоціацію України з ЄС. Таке прощання зі спільним радянським та пострадянським минулим безперечно стало болісним для частини населення України в контексті тісних історичних, культурних і економічних зв'язків між українцями і росіянами. Саме цим виправдовував Кремль здійснені РФ порушення норм міжнародного права стосовно цілісності території та невтручання у внутрішні справи незалежної

Рекреаційна географія. Туризм

держави, зокрема анексія Криму (23.02.2014 – 18.03.2014) та підтримку збройних нелегальних формувань на території східних (Луганської та Донецької) областей України. Подальше розгортання конфлікту підвищило градус міжнародної напруги та конфронтації у відносинах між РФ та країнами, які виступили на боці України, зокрема США та їх партнерами по НАТО.

Військові дії, що розгортаються нині на сході України містять величезну загрозу для майбутнього не тільки України але й РФ, при цьому надій на швидке врегулювання конфлікту немає. Україна вимушена, тимчасово змирившись з утратою Криму, захищати свої позиції на Донбасі та, не зупиняючись ні на мить, здійснювати комплексні реформи, визначені європейським вектором її розвитку. Росія ж постала перед необхідністю виживати під тиском санкцій в умовах гострого протистояння із Заходом, не сподіваючись на міжнародно-правове визнання приєднання Криму. Це штовхає її в «обійми» КНР та спонукає до формування антизахідної коаліції, ядром якої можуть стати держави БРІКС, а також окремі держави Африки, Близького Сходу, Латинської Америки.

В Європейській геополітиці українське питання актуалізувало амбіції Німеччини як провідного актора міжнародних відносин, яких вона була позбавлена за результатами післявоєнного врегулювання. Проте існує загроза розколу між європейськими партнерами, зумовлена пріоритетом для окремих держав національних геополітичних інтересів та збитками, як вони несуть внаслідок упровадження санкцій проти РФ. Для США Україна важливий партнер при розмежуванні між ними та РФ зон впливу в Європі, а анексія Криму – на тривалий час потужний важіль впливу на Росію у питаннях зовнішньої політики. Однак в умовах становлення багатополюсного світоустрою увага США все більше концентрується на Азійсько-Тихоокеанському регіоні, де набирає геополітичної ваги КНР.

Окрім внутрішньо- та зовнішньополітичного аспекту події 2013-2014 рр. спричинили серйозні соціально-економічні наслідки: великі людські жертви; руйнування інфраструктурних і промислових об'єктів; втрата багатьох стратегічно важливих для національної економіки, у тому числі і високотехнологічних, підприємств; постійно зростаючі військові видатки; девальвація гривні; вимушена внутрішня міграція; необхідність соціальної, психологічної адаптації та економічної допомоги жертвам війни. В цих умовах Україна має провадити комплексні реформи, передбачені зобов'язаннями взятими на себе під час підписання Угоди про асоціацію з ЕС. Доти найбільш

Рекреаційна географія. Туризм

помітними економічними наслідками українського громадянського прориву минулого року для населення та бізнесу, зокрема туристичного, стали: значне зниження купівельної спроможності людей через стрімке та невпинне падіння курсу гривні, ускладнення процедури здійснення розрахунків пов'язаних з необхідністю купувати іноземну валюту, потреба шукати альтернативу російському ринку збуту та скорочення обсягу іноземних інвестицій.

Занадто високою стала ціна агресивної зовнішньої політики Кремля і для російської економіки. Міжнародні санкції у вигляді політичних та економічних заходів, метою яких є припинення фінансування, озброєння та постачання Росією терористів на сході України, ввела загалом 41 країна. У результаті відтоку капіталу, за умови скорочення валютних надходжень та неможливості доступу до джерел зовнішніх запозичень, збанкрутувало чимало російських компаній, серед яких туристичні та авіаційні. Але нокаутуючий удар російській економіці завдало падіння цін на нафту, що у свою чергу, призвело до обвалу російського рубля (більше ніж на 50%) і різкого падіння рівня купівельної спроможності значної частини населення держави. Однак слід відзначити, що введені проти Росії санкції мають негативні наслідки і для економіки країн ЄС, але не для США.

Туризм є однією з найбільших і високоприбуткових галузей світової і національних економік, важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності кожної держави, а як форма міжкультурної комунікації є суттєвим фактором забезпечення миру, моральною й інтелектуальною основою міжнародного співробітництва. Разом з тим нестабільна політична обстановка в деяких країнах і регіонах, військові конфлікти різного масштабу або загроза їх виникнення, серйозні економічні та фінансові кризи, інфляція, загострення екологічних проблем завдають значної і миттєвої шкоди туристичному бізнесу. Масштаби і характер впливу вищеназваних явищ на розвиток туризму в окремих країнах і регіонах різняться та залежать від багатьох чинників, це вимагає не тільки пильної уваги практиків туристичного бізнесу, але і теоретичного осмислення. Сили, що визначають розвиток туризму на конкретній території, різноманітні й багатогранні. Існують різні підходи до їх класифікації. Вчені-географи традиційно акцентують увагу на класифікації географічних факторів розвитку і розміщення туризму і виділяють фізико-географічні (природні) та суспільно-географічні (соціально-економічні). Українській географ С. П. Кузик пропонує розглядати також і історико-культурні та геополітичні чинники розвитку туризму.

Рекреаційна географія. Туризм

За визначенням Б.П. Яценка геополітика – це наука про політику держав та інших суб'єктів, спрямована на вивчення можливостей активного використання даностей геопростору в інтересах військово-політичної, культурно-інформаційної, економічної та екологічної безпеки у межах відповідних полів взаємодії. Тож, геополітичний чинник туризму розкриває як дії суб'єктів міжнародних відносин (з використання даностей підконтрольного їм геопростору), направлені на забезпечення власних інтересів у різних сферах, впливають на розвиток туризму на певній території. У конкретних випадках в якості геополітичного чинника можуть розглядатися: зовнішньополітичний курс держави та окремі зовнішньополітичні рішення (наприклад: позаблоковий статус, підписання міжнародних угод, введення санкцій, лібералізація візової політики); конфлікти чи напруження у відносинах між державами; внутрішньополітична ситуація; рівень розвитку демократичних інститутів; здатність держави забезпечити низький рівень злочинності та високий – екологічної безпеки; прокладання територією країни транскордонних транспортних коридорів, створення хабів; етнонаціональна політика; ставлення населення до іноземців, тощо. При дослідженні розвитку туризму варто зауважити й на діяльність на певній території терористичних угруповань, функціонування громадських рухів, базування урядових і неурядових міжнародних організацій, адже недержавні актори відіграють все помітнішу роль у світовій політиці та економіці. Характеризуючи вплив геополітичного чинника, слід враховувати зростання рівня взаємозалежності та ускладнення ієрархії у сучасному глобалізованому світі. Зовнішньополітичні рішення світового гегемона, регіонального лідера чи ізольованої (автаркічної) держави будуть мати різні наслідки для міжнародного туризму. З іншого боку, суб'єктом регіональної геополітики виступають політико-територіальні складові держав, це дозволяє нам аналізувати геополітичний чинник і для пояснення особливостей розвитку внутрішнього туризму.

У XXI ст. геополітична структура світу зазнає суттєвої трансформації, зокрема загострюється конкуренція між традиційними і новими центрами сили, що нерідко супроводжується локальними і міжнародними збройними конфліктами. У таких умовах зростає вага геополітичного чинника у розвитку різних сфер життя суспільства, зокрема і туризму. У новітній історії туризму багато прикладів того, як нестабільна внутрішньополітична ситуація спричиняла серйозні збитки для туристичного бізнесу. Так єгипетська революція 2011 р., у результаті якої було повалено режим Хосні Мубарака,

Рекреаційна географія. Туризм

зумовила зменшення в'їзного туристичного потоку на 32% (у 2010 р. країну відвідали 14,1 млн. туристів, у 2011 р. – 9,5 млн.) [6]. У наступному 2012 р. приток туристів відновився до 11,2 млн., але заколот проти нового президента Мухамеда Мурсі та спричинений цим військово-політичний конфлікт у 2013 р. завдав туристичному сектору Єгипту нового удару – кількість іноземних туристів знов скоротилася до 9,1 млн. У 2010 р. на іноземному туризмі Єгипет заробив 13,4 млрд. дол., а у 2013 р. – у два рази менше 6,7 млрд. дол. [6]. Враховуючи, що туристична індустрія і пов'язані з нею галузі забезпечують 11,5% від загальної кількості офіційних робочих місць у Єгипті, такий спад призвів мало не до гуманітарної катастрофи в окремих регіонах. У другій половині 2014 р. після чергових позачергових президентських виборів внутрішньополітична ситуація стабілізувалася і на курортах країни туристів побільшало, це дало змогу констатувати, що у 2014 р. спад у туристичних прибуттях склав «лише» 4%. Значних збитків (падіння у туристичних надходженнях склало 38%) зазнав туристичний сектор Тунісу внаслідок «жасминової революції» у 2011р. Громадянська війна у Сирії негативно позначається на туристичному бізнесі сусіднього Лівану – порівняно з 2010р. кількість міжнародних туристичних прибуттів у 2013 р. скоротилася вдвічі (з 2,2 млн. до 1,1млн.) [6].

Аналогічні негативні тенденції спостерігаються з другої половини 2013 р. і в туризмі України. Зокрема, сталося значне скорочення в'їзного та виїзного туристичних потоків, при цьому зазнала змін їх географічна структура. Починаючи з 2009 р. кількість іноземців, які відвідували Україну, у тому числі з туристичною метою, постійно зростала. У 2009 р. країну відвідало 20,7 млн. іноземців, у 2010р. – 21,2 млн., у 2011р. – 21,4 млн., в 2012р. – 23 млн., а в 2013 р. – 24,6 млн. [2]. Поступово збільшувалися і витрати іноземних відвідувачів в Україні, які у 2013 р. сягнули показника 5,8 млрд. дол. При цьому традиційно більшість іноземців, які приїжджали в Україну саме з метою туризму – громадяни Росії. У 2013р. їх частка становила 55,5%, туристи з Німеччини забезпечили 6% прибуттів, з Туреччини – 5%, з Білорусі та Польщі по 3,7%. Серед інших країн, що генерували в'їзний потік слід виділити Узбекистан, США, Великобританію, Ізраїль. Однак у 2014 р. ситуація кардинально змінилася. За інформацією Державної прикордонної служби України за 9 місяців 2014 р. [3] Україну відвідало лише близько 10 млн. іноземців. У порівнянні з аналогічним періодом 2013 р. потік зменшився в половину, зокрема через зменшення кількості подорожуючих з Білорусі, Молдови та РФ.

Рекреаційна географія. Туризм

Єдиним регіоном України, який відвідували росіяни у 2014 р. був окупований Крим (за інформацію, оприлюдненою «міністром курортів і туризму республіки Крим» у 2014 р. півострів відвідали 3,2 млн. туристів, що на 45% менше ніж у 2013 р., всі туристи з РФ.) Натомість збільшилась кількість прибуттів з Угорщини, Індії та Єгипту. Завдяки інформаційній блокаді росіяни вважали, що їхати в Україну дуже небезпечно через антиросійські настрої, ті ж, хто готові були ризикнути – не потрапили в Україну через обмеження квот в'їзду, встановлені українськими прикордонниками. Більшість європейців, не зважаючи на підтримку нашої держави в конфлікті з РФ, теж вирішили відкласти подорож до більш спокійних часів. Інтерес до України на рівні минулих років зберегли лише сусіди – громадяни Польщі, Угорщини, Румунії відвідували у 2014 р. мирні прикордонні Галичину, Буковину та Закарпаття. Здійснені іноземцями поїздки у 2014 р. були пов'язані з виборами, іншими політичними чи військовими подіями (поїздки журналістів, спостерігачів, офіційних делегацій), спортивними змаганнями та корпоративними заходами, які стали менш масштабними і часто вимагали зміни раніше запланованого місця проведення (Західна Україна чи Київ - замість Криму чи східних регіонів). Україна була вимушена відмовитися від права проведення Чемпіонату Європи з баскетболу у 2015 р., що не додає стимулів відвідати нашу країну у новому році.

Останнім часом виїзний туризм розвивався дуже динамічно. Зокрема у 2013р. витрати українців на виїзний туризм склали 6 млрд. дол., що на 15% більше ніж у 2012 р. [1]. За даними Державної прикордонної служби України, за кордон виїхали понад 23 млн. українських громадян, з них 2,5 млн. організовані туристи, які скористалися послугами українських турфірм [2]. Українці з туристичною метою найчастіше відвідували Туреччину, Росію, Єгипет, Польщу, Чехію, Білорусь, Грецію, Австрію, Ізраїль, ОАЕ. За оцінками експертів туристичного ринку виїзний туристичний потік у 2014 р. скоротився на 35-40%. Основною причиною стало падіння курсу гривні, інфляція і відповідне зниження купівельної спроможності українців, військово-політичний конфлікт на сході, соціально-економічна нестабільність, а також подорожчання віз та послуг з їх оформлення. Зокрема у травні 2014 р. зросла в ціні віза до Єгипту з 15 до 25 доларів, у листопаді – до ОАЕ з 75дол. до 80 дол., а з січня 2015 р. до 95 дол. Лише дві європейські держави – Словаччина та Румунія – відкривають візи безпосередньо в консульствах, решта країн шенгенської зони через візовий центр, таким чином базова вартість візового

Рекреаційна географія. Туризм

збору в 35 євро збільшується на 22 євро. Сподівання туроператорів на те, що українці, які минулого року відпочивали в Криму (4,5 млн.), виїжджатимуть закордон в цілому не справдилися. Хоча попит на недорогі тури до Болгарії, безвізових європейських країн та Грузії зріс. Значно менше у 2014 р. українці відвідували РФ, скоротився потік і до курортів Південної та Південно-Східної Азії й Америки, при цьому зменшення обсягів обслуговування у сегменті найдорожчих пропозицій не спостерігалось.

На фоні падіння у в'їзному та виїзному туризмі – внутрішній показав дещо кращі результати. Очікувано зросла кількість туристів у причорноморських: Одеській, Херсонській, Миколаївській областях і у карпатському регіоні та зменшилася – у південно-східних: Донецькій і Запорізькій, втратив у внутрішніх туристах і Київ. Зимова частина сезону виявилася кращою ніж літня: так курорти Карпат і Львів продемонстрували навіть приріст прибуттів (на 15–20% порівняно з минулим зимовим сезоном.), хоча ціни теж зросли на 5–10% через падіння курсу гривні і зростання тарифів на комунальні послуги. Аналізуючи зміни у територіальній структурі попиту, слід відмітити збільшення потоків із західних областей України до курортів Причорномор'я. Більше подорожували мешканці Дніпропетровської області, Києва та Харкова, зменшився попит на туристичні послуги у східних областях.

Ще одна тенденція, яка проявилася у 2014 р., це – послаблення ділової активності на національному туристичному ринку. У розпал літнього сезону 2014 р. відбулося банкрутство двох крупних туристичних компаній: «Ільтур» (кількість постраждалих 1,5 тисяч осіб, а сума збитку – 1,35 млн доларів) та «Тревел Дистрибьюшн Сервісиз», а на початку 2015 р. – «Ньюз Тревел» (постраждали 3,5 тис. туристів, збитки не менше 30 млн. грн.). Багато дрібних агентів та туристичних операторів призупинили свою роботу, і, навіть, лідери українського ринку констатували зниження обсягів діяльності. В усіх регіонах України спостерігався нижчий ніж у минулі роки рівень завантаженості номерного фонду, як п'ятизіркових готелів так і хостелів. Одночасно, за інформацією Державної фіскальної служби України за 9 місяців поточного року суб'єктами туристичної діяльності (без урахування Автономної Республіки Крим та м. Севастополя) сплачено податків та зборів до Державного та місцевих бюджетів майже 900 млн. грн. (лише на 3,4 % менше порівняно з відповідним періодом минулого року), в тому числі, туристичного збору – на суму майже 17 млн. грн. [3].

2014 р. став для українського туристичного бізнесу одним з найважчих,

Рекреаційна географія. Туризм

проте ефективний кризовий менеджмент та досвід провідних гравців ринку дозволили вийти зі складної ситуації не допустивши таких масових банкрутств, як це було в Росії. Насамперед, більшість компаній усвідомила необхідність стримувати зростання ціни туристичного продукту (консолідований демпінг), об'єднувати і здійснювати ротації на авіарейсах (код-шерінг) та, по можливості, здешевлювати пропозиції (безвізові напрямки, автобусні варіанти турів) для приваблення додаткових клієнтів. Це дало змогу частково компенсувати скорочення в'їзного потоку за рахунок активізації внутрішнього туризму та стабілізувати темпи зменшення виїзного. Іншим важливим напрямком антикризової програми має стати покращення якості туристичних послуг. Професіоналізм менеджерів, їх експертна оцінка пропонованого продукту, готовність здійснювати післяпродажний супровід, а у сфері надання послуг: привітність, культура обслуговування та високий рівень сервісу дозволять зберегти клієнтів та збільшити доходи в умовах зменшення туристичного потоку. У ситуації, коли іноземні туристи бояться їхати на Україну через політичну нестабільність, питання безпеки та недорозвиненість інфраструктури, важливо консолідувати зусилля щоб прорекламувати наявні конкурентні переваги національного туристичного комплексу, унікальну та оригінальну пропозицію. На цьому ґрунтується концепція нішового туризму, або туризму особливих інтересів. Адже клієнти, які зацікавлені у конкретному сегменті туризму, готові заплатити більше, якщо ці послуги відповідають їхнім вимогам.

Нинішня геополітична та соціально-економічна ситуація спонукає до розвитку, насамперед, внутрішнього туризму та обслуговування туристів з альтернативних російському генеруючих ринків. Це підвищує вимоги до національного турпродукту, стандартів обслуговування та ефективності системи управління туризмом. Останнє – критично важливе для України питання, адже туризм проголошено пріоритетною галуззю національної економіки. Хоча ліквідація Державного агентства туризму і курортів України (частину функцій якого передано Мінекономіки), відсутність національної програми розвитку туризму (припинена розпочата у 2013 р. розробка Державної цільової програми розвитку туризму в Україні на період до 2022 р.) та державної підтримки місцевих ініціатив ставить під сумнів реалізацію зазначеного принципу і майбутнє галузі. Виконання положень угоди про асоціацію з ЄС у найближчому майбутньому має створити кращі умови просування українського туристичного продукту на європейський ринок,

Рекреаційна географія. Туризм

привести до скасування в'їзних віз для громадян України та здешевлення кредитів для дрібного і середнього бізнесу, що поліпшить ситуацію в готельній та транспортній сферах.

Отже, важливим завданням є упорядкування законодавства щодо туристичної діяльності, електронної комерції та захисту інформації згідно вимог ЄС та проведення заходів для поліпшення інвестиційного клімату. Крім цього, необхідно приділити увагу розвитку рекреаційних районів Причорномор'я в Херсонській, Миколаївській та Одеській областях, які здатні стати заміною окупованому Криму, вибудовуючи нову модель співпраці уряду, місцевих органів влади та підприємців.

Висновки. Вага геополітичного чинника у розвитку туризму у XXI ст. зростає в умовах трансформації геополітичної структури світу, загострення конкуренції між традиційними і новими центрами сили. Це підтверджує досвід багатьох країн, які через політичну нестабільність, терористичні атаки, залученість до локальних чи міжнародних конфліктів зазнали суттєвих втрат у прибутковості національного туристсько-рекреаційного комплексу. Україна переживає найважчий період у своїй історії: втрата значної частини державної території, військові дії за участі терористичних угруповань, економічний спад, інфляція та девальвація національної валюти – ці та інші кризові явища, що мали місце у 2014 р., стали ціною, яку платить українська нація за європейську самоідентифікацію. У таких умовах національний туристичний бізнес суттєво постраждав, однак в контексті реалізації євроінтеграційних прагнень перед галуззю відкриваються широкі перспективи розвитку та історичний шанс, імплементавши європейські стандарти обслуговування, перетворитися з країни, що спонсує розвиток іноземного туризму, на ефективну приймаючу дестинацію.

Використана література:

1. Винниченко І. Ласкаво (не)просимо! / І.Вінниченко // Дзеркало тижня. – 2014. – №46.
2. Туристичні потоки. Державна служба статистики.[Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm.
3. Туристичні потоки за 9 місяців 2014 року. Державне агентство України з туризму та курортів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tourism.gov.ua/>
4. Hall M. Safety and Security in Tourism: Relationships, Management and Marketing / Michael Hall, David Duval, Dallen J. Timothy. – New York : Haworth Press, 2012. – 358p.
5. Timothy D, Tourism and Political Boundaries / Dallen J. Timothy, Geoffrey Wall. – London : ROUTLEDGE, 2001. – 240 p.

Рекреаційна географія. Туризм

6. UNWTO Tourism Highlights, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mkt.unwto.org/publication/unwto-tourism-highlights-2014-edition>.

Ткачук Л.М., Сайчук В.С.

Национальный авиационный университет

АКТУАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В УКРАИНЕ: ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ

В статье охарактеризованы текущее состояние и тенденции развития туризма в Украине в условиях международного военно-политического конфликта и социально-экономического кризиса; описаны проблемы и определены возможности, открывающиеся перед национальным турбизнесом.

Ключевые слова: геополитический фактор, туризм, Украина, международный военно-политический конфликт, социально-экономический кризис.

Tkachuk L., Saychuk V.

National Aviation University

CURRENT TRENDS IN UKRAINE TOURISM: GEOPOLITICAL BACKGROUND

In this article the current state and trends of Ukrainian tourism in circumstances of international military-political conflict and socio-economic crisis are described and the challenges and opportunities facing national tourism business are revealed.

Keywords: geopolitical factor, tourism, Ukraine, international political and military conflict, social and economic crisis.

УДК 911.52:338483.13-056.24(477)

Топалова О.І.

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького

ВИКОРИСТАННЯ ЕТНОЛАНДШАФТНИХ ОБ'ЄКТІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ АДАПТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Стаття розкриває особливості процесу етноландшафтної адаптації в регіонах України та перспективи використання етноландшафтних об'єктів в організації адаптивного туризму.

Ключові слова: етноландшафтна адаптація, ступінь адаптованості, об'єкти етноландшафтної адаптації, типи реабілітації, культурно-господарське засвоєння, субетноси.